

УДК 372

Лишанич М.Ю.,
магістр спеціальності 013 «Початкова освіта»
Фенцик О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ

Сьогодення потребує формування особистості, яка відзначалася б високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях, індивідуальною манерою спілкування. Як зазначено в Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті початкової загальної освіти [1, 2], однією з ключових компетентностей є комунікативна компетентність, яка характеризується здатністю особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Тому питання формування у молодших школярів культури спілкування у процесі взаємодії є на часі.

Проблемі розвитку мовлення, формування в школярів культури спілкування як складової успішного мовлення надавали великого значення Я. Коменський, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Означеній проблемі приділяли увагу у своїх працях Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Горошкіна, Н. Грипас, В. Мельничайко, Г. Сагач, І. Синиця, Л. Скуратівський, О. Хорошковська та ін.

Уже в ранньому віці дитини закладають основи її культури, у тому числі і культури спілкування. До школи приходять діти, які вже володіють елементарними вміннями спілкуватися. Тому завдання вчителя полягає в такій організації освітнього процесу, щоб постійно удосконалювати набуті вміння і на основі мовних знань формувати нові комунікативні вміння і навички.

Науковці (Т. Чмут, Г. Чайка) культуру спілкування визначають як цілісну систему взаємопов'язаних моральних та психологічних компонентів: комунікативні установки, які "включають" механізми спілкування; етичні норми спілкування, прийняті в суспільстві; психологія спілкування (категорії, закономірності, механізми сприймання й розуміння одне одного); вміння застосовувати ці знання з урахуванням ситуації, відповідно до норм моралі конкретного суспільства та загальнолюдських цінностей [3, с. 21]. Проте, як стверджує Т. Чмут, культура поведінки, культура мовлення і культура спілкування здебільшого в житті виступають у єдності [4, с.49].

Уроки мовно-літературної освітньої галузі в початковій освіті повинні бути практично спрямовані на формування мовно-мовленнєвої особистості, яка вільно і легко висловлюється за будь-яких життєвих обставин, виявляє високий рівень володіння мовною культурою, дбає про якість свого мовлення. У

сучасних підходах до навчання української мови формування культури спілкування в учнів розглядається як один із істотних критеріїв досягнення їхнього мовленнєвого розвитку: це вміння поєднувати правила культури поведінки, дотримання норм культури мовлення і використання формул мовленнєвого етикету у відповідних ситуаціях спілкування.

Культуру спілкування молодших школярів розуміємо як інтегровану якість мовних знань й мовленнєвих умінь й навичок, набутого досвіду та морально-етичних норм у процесі комунікативної взаємодії. З огляду на тлумачення поняття «культура спілкування молодших школярів», формування культури спілкування розглядаємо як цілеспрямований процес взаємодії вчителя і учнів, внаслідок якого учні засвоюють мовні знання й розвивають мовленнєві уміння, навички, оволодівають основними правилами поведінки під час спілкування та набувають комунікативного досвіду.

На нашу думку, культура спілкування ґрунтується на знаннях мовного матеріалу, на вміннях ефективно використовувати ці знання у мовленнєвій діяльності (слуханні, говорінні, письмі, читанні), навичках гуманної поведінки у процесі взаємодії. Уважаємо, що для формування культури спілкування молодших школярів насамперед важливо сформувати уміння читати, писати, слухати-розуміти висловлювання і говорити, тобто розвивати навички і формувати вміння культури спілкування в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

Формування культури спілкування молодших школярів на уроках української мови відбувається насамперед під час виконання системи вправ і завдань в усіх видах мовленнєвої діяльності: під час сприймання (аудіювання і читання) і продукування (говоріння і письмо), дотримуючись правил спілкування; уміння вести діалог відповідно до ситуації спілкування.

Уважаємо, що успішність формування вмінь культури спілкування залежить від раціонального використання вчителем активних форм роботи учнів на уроках (робота в парах, групах та ін.), інтерактивних методів навчання (моделювання життєвих ситуацій, сюжетно-рольові ігри тощо). Учителі початкових класів повинні компенсувати брак живого спілкування, вводити учнів у різні мовленнєві ситуації (близькі їхньому життєвому досвіду), пробуджуючи до активної ініціативи та діалогічної активності. Тому основним напрямом роботи з формування вмінь культури спілкування вважаємо створення ситуацій спілкування (максимально наближених до життєвих), у яких учні набувають навичок орієнтуватися в ситуації, вести діалог, використовуючи формули мовленнєвого етикету і збагачуючи лексичний запас.

Опрацювання лінгвістичної, психологічної і методичної літератури, педагогічне спостереження дозволило зробити висновки, що процес формування культури спілкування буде ефективним за дотримання таких дидактичних умов: системність і послідовність у роботі над збагаченням мовлення учнів комунікативно значущими мовними одиницями; формування культури спілкування у взаємозв'язку з розвитком культури мовлення, культури поведінки та виховання; постійне стимулювання учнів до активної комунікативної взаємодії; урахування компетентнісного підходу до вивчення

мови; упровадження на уроках української мови системи вправ і завдань, яка спонукала б учнів до комунікативної діяльності з урахуванням ситуації спілкування.

Підсумовуючи, слід зазначити, що успішність процесу формування у молодших школярів культури спілкування залежить від означених вище дидактичних умов, при цьому він не повинен обмежуватись епізодичністю, а потребує вдосконалення та розвитку протягом вивчення всього курсу української мови в школі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
3. Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К. : Вікар, 2003. – 223 с.
4. Чмут Т. К. Культура спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут. – Хмельницький : ХІРУП, 1999. – 358 с.

УДК: 373.31:37.03:373.461

Мочан Т.М.,

к. пед. н., доцент,

Гангур Я.І.,

студентка, спеціальність

«Початкова освіта»,

ОС «Бакалавр»

Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

У зв'язку з реформуванням початкової школи, впровадженням інноваційних технологій в освітній процес, актуальною постає проблема всебічного розвитку молодших школярів. Сучасна школа покликана виробляти

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>